

Rodzaje zdań złożonych współrzędnie i podrzędnie

→
s. 346

Na rozgrzewkę

a) Przeanalizuj poniższe zdania złożone współrzędnie i powiedz, w którym z nich treść jednego zdania składowego wynika z treści drugiego.

Siedzieliśmy na trawie i obserwowaliśmy bociany.

Była piękna pogoda, więc poszliśmy popływać na kajakach.

Chcieliśmy zobaczyć łosie, ale się ukryły.

Jutro pojeździmy na rowerach lub pójdziemy obejrzeć stadninę.

b) Wskaż wyraz, który decyduje o tym, że wybrane przez Ciebie zdanie ma charakter wynikowy.

Nowa wiadomość

W **zdaniu złożonym współrzędnie** zdania składowe są połączone bezspójnikowo lub spójnikami. Spójniki tworzą między zdaniami składowymi określoną relację logiczną.

Ze względu na charakter tej relacji zdania złożone współrzędnie dzielimy na:

- **łącznie** – treści zdań składowych łączą się w czasie i przestrzeni; zdania składowe mogą być połączone spójnikami: *i, oraz, ani, jak również, zarazem*, np.

Przyjdę do ciebie *i* pouczymy się razem.

1 2

- **rozłączne** – treści zdań składowych wykluczają się wzajemnie, zdanie złożone mówi o sytuacji wyboru; zdania składowe mogą być połączone spójnikami: *albo, lub, bądź, czy*, np.

Posłuchajmy muzyki *albo* obejrzyjmy ten film.

1 <.....> 2

- **przeciwstawne** – treści zdań składowych przeciwstawiają się sobie pod jakimś względem; zdania składowe mogą być połączone spójnikami: *ale, lecz, jednak, natomiast, zaś*, np.

Tomek zabrał laptopa, *ale* zapomniał wziąć słuchawki.

1 .....< 2

- **wynikowe** – treść drugiego zdania składowego wynika z treści pierwszego; mogą być połączone spójnikami: *więc, toteż, dlatego, zatem*, np.

Zmęczyłam się trochę, *więc* odpocznę przez chwilę.

1 .....> 2

Nowa wiadomość

W zdaniu złożonym mogą występować różne **typy zdania podrzędnego**.

Zdanie podrzędne przydawkowe pełni funkcję przydawki, która nie została wyrażona w zdaniu nadrzędnym, lub uzupełnia treść przydawki zapowiedzianej zaimkiem w zdaniu nadrzędnym. Odpowiada na pytania przydawki: *jaki?, który?, ile?, czyj?*, np.

*Zebrailiśmy tyle pieniędzy, **ile planowaliśmy**.* (ile?)

*Książka, **którą wczoraj kupiłem**, jest bardzo ciekawa.* (która?)

*Mecz cieszył się takim zainteresowaniem, **że zabrakło biletów**.* (jakim?)

Zdanie podrzędne dopełniowe pełni funkcję dopełnienia, które nie zostało wyrażone w zdaniu nadrzędnym, lub uzupełnia treść dopełnienia zapowiedzianego zaimkiem w zdaniu nadrzędnym. Odpowiada na pytania dopełnienia, to znaczy na pytania przypadków zależnych, np.

*Agnieszka zapytała go, **czy spotkał się wczoraj z Magdą**.* (o co?)

*Dla tych, **którzy przyjdą**, przygotowaliśmy różne atrakcje.* (dla kogo?)

Zdanie podrzędne okolicznikowe pełni funkcję okolicznika, który nie został wyrażony w zdaniu nadrzędnym, lub uzupełnia treść okolicznika zapowiedzianego zaimkiem w zdaniu nadrzędnym. Zdanie podrzędne okolicznikowe odpowiada na pytania okolicznika.

*Tam, **gdzie stał ten dom**, biegnie teraz autostrada.* (gdzie?)

*Kiedy **będziesz w Krakowie**, mógłbyś mnie odwiedzić.* (kiedy?)

*Wieczorem będę się uczyła, **ponieważ jutro mam sprawdzian**.* (z jakiego powodu?)

Zdanie podrzędne podmiotowe pełni funkcję podmiotu niewyrażonego w zdaniu nadrzędnym lub uzupełnia treść podmiotu ogólnie zapowiedzianego tam zaimkiem. Zdanie podrzędne podmiotowe odpowiada na pytania podmiotu: *kto?, co?*, np.

***Kto idzie z nami**, niech się pospieszy.* (kto?)

***To, co zobaczyłam**, zrobiło na mnie duże wrażenie.* (co?)

Zdanie podrzędne orzecznikowe uzupełnia treść orzecznika ogólnie zapowiedzianego zaimkiem w zdaniu nadrzędnym. Odpowiada na pytania orzecznika: *kim?, czym?, jaki jest?, kim się stał?, kim został?*, np.

*Zakończenie było takie, **że wszystkich zaskoczyło**.* (jaki było?)

*Stał się **kimś**, kogo wszyscy podziwiają.* (kim się stał?)

6. a) Wskaż zdania podrzędne przydawkowe i określ, na jakie pytania odpowiadają.

Przysłowia z różnych stron świata

Mała jaszczurka zawsze ma nadzieję, że zostanie krokodylem. (afrykańskie)

Słowo, które raz wyleciało, nie umie powrócić. (łacińskie)

Piękna dziewczyna jest jak potok, w którym toną mędrcy. (hinduskie)

Człowiek ma tyle lat, na ile się czuje. (angielskie)

- b) Wyjaśnij znaczenie powyższych przysłów.

Kształcenie językowe

7. W podanych zdaniach złożonych zdanie podrzędne przydawkowe jest określeniem niewłaściwego rzeczownika. Popraw te wypowiedzenia w zeszycie, zmieniając szyk wyrazów lub przekształcając je w zdania pojedyncze.

Humor z zeszytów

Tatuś kupił stary samochód do spółki ze stryjem, którym dojeżdża do pracy.
 Anielka biegała za Karuskiem dookoła stołu, który podskakiwał wesoło.
 Pożyczyłam książkę od koleżanki, która była bardzo zniszczona.
 Mieszkała w kamienicy pani Koliczowskiej, która była stara, brzydka i trzypiętrowa.
 Mickiewicz opisuje obrzędy wywoływania duchów, które widział w dzieciństwie.

8. Ułóż własną receptę na dobry nastrój. W tym celu uzupełnij w zeszycie podane zdania złożone podrzędnie. Określ typ każdego z tych zdań.

Skoncentruj się na tym, .

Ciesz się z tego, .

Rób to, .

Pamiętaj, .

Staraj się przebywać z tymi, .

9. Wskaż zdania podrzędne. Nazwij typy zdań złożonych.

Kto pod kim dołki kopie, sam w nie wpada.

Ten się nie myli, kto nic nie robi.

Gdy się człowiek spieszy, to się diabeł cieszy.

Nie czyń drugiemu, co tobie niemiłe.

Jeśli nie potrafisz, nie pchaj się na afisz.

Kto sieje wiatr, ten zbiera burzę.

10. a) Rozwiąż test kibica. Wskazówka: prawdziwe są zdania ze zdaniem podrzędnym orzecznikowym.

TEST KIBICA

Czerwone Diabły to słynny zespół piłkarski, który pochodzi z Liverpoolu.

W meczu piłkarskim obowiązuje zasada, że sędzia liniowy może odgwiżdżać spalonego.

Każdy, kto dotknie ręką piłki na polu karnym, powinien otrzymać czerwoną kartkę.

Grzegorz Lato był tym, który sięgnął po tytuł króla strzelców na mistrzostwach świata w 1974 r.

Przepisy są takie, że każdy zawodnik może zamienić się funkcjami z bramkarzem.

Skutek zachowania Zidane'a podczas finału mistrzostw świata w 2006 r. był taki, że reprezentacja Francji musiała kończyć mecz w dziesiątkę.

- b) Uzupełnij test o jeszcze jedno stwierdzenie – prawdziwe lub fałszywe. Pamiętaj, że stwierdzenie prawdziwe musi mieć postać zdania złożonego ze zdaniem podrzędnym orzecznikowym.

Temat: Rodzaje zdań złożonych (2 godz.)

Polecenia:

1. Zapisz temat w zeszycie.
2. Przepisz do zeszytu „Nowe wiadomości” lub wydrukuj i wklej.
3. Zapoznaj się z jej treścią.
4. Zrób pol. 8.